

Emlékkönyvek a világhálón

A ma is sokunk számára ismert és kedvelt emlékkönyvek gyökerei a reformáció idejére nyúlnak vissza. Már ugyan korábban is létező jelenség volt, igazán a peregrináció időszakában terjedt el az album amicorumok széleskörű megjelenése. Jellemzően szinte minden peregrinusnak volt ilyen könyvecskéje, így gyakori látvány volt az egyetemeken egészen a 18. század végéig. A kezdeti időkben egyfajta igazolásként is szolgálhatott az útról, hiszen nem csak diáktársak, de tanárok és mások is írtak bejegyzéseket, akikkel az tulajdonos útja során találkozott. Mondhatjuk, hogy az albumok az útinaplók egy sajátos formájaként funkcionáltak az idegen országokban gyűjtött emlékek megőrzéséhez.

Peregrináció

A peregrináció a középkorban zarándoklatot vagy vallási célú vándorlást jelentett, amely az egyetemek megjelenését követően kezdett a külföldi egyetemjárás megnevezésévé alakulni, innentől beszélhetünk peregrinatio academicáról és a koraujkortól szinte már csak ezt jelöli.

Dokumentáció és kutatás

A peregrinusok emlékkönyvekbe (album amicorum), naplókönyvekbe (diarium) és a kiadásokat tartalmazó füzetecskébe (omnarium) dokumentálták utazásaik egyes mozzanatait, de ezeken túl is vannak forrásai az egyetemjárásoknak, de ezekre most nem térek ki. Az album vagy philotheca, (német nyelvterületen Stammbuch) beíratlan könyvecskét jelent, amelyet általában még indulás előtt megvásárolt vagy elkészítettett a peregrinus, melybe az utazás során jellemzően bibliai idézeteket, jelmondatokat, köszöntéseket, rövid verseket jegyeztek be. Helyeként akár rajzok és kisebb festmények is készültek a könyvecskébe.

Az album amicorumok dokumentálták és tulajdonképp fenntartották a peregrinusok kapcsolati hálóját, kimutathatóvá téve egy-egy utazó kapcsolati tőkéjét.

Az egyes albumok, illetve az albumok közötti hálózatok feltérképezése kifejezetten izgalmas kutatási terület, amellyel többen foglalkoznak mind idehaza és külföldön is. Ez irányú kutatások több pontból is indulhatnak, akár egy konkrét kézbe került album feldolgozásával vagy akár az albumokat dokumentáló adatbázisok valamelyikében is rá akadhat az ember kutatása tárgyára. Ez utóbbira jó példa Szegedi Tudományegyetemen Latzkovits Miklós főszerkesztésével készülő *Inscriptiones Album Amicorum*. A 2003-ben indult adatbázis 4000 rekorddal kezdett, ami több mint megduplázódott a következő öt évben, és ez a szám napjainkig is folyamatosan gyarapszik. Ez a 16–18. századi emlékkönyvek hungarika jellegű bejegyzéseinek adatait gyűjti. Számos tanulmányt ismerünk, amelyek már a bevezetője említi az IAA-t, nem véletlenül, hiszen a magyar – és nemzetközi – album kutatók számára nehezen megkerülhető, forrásról beszélünk.

Amint ebből a rövid összefoglalóból is kitűnik, az album amicorumok egy igen nagy és széleskörű téma, így nehéz kielégítően szólni róla mindössze néhány bekezdésben. Különösen, ha nem csak magát a dokumentumformát vagy az eddig feltáratlan albumokat, hanem azok történeti kontextusát, a kapcsolati hálókat és a kutatást elősegítő forrásokat is figyelembe vesszük, de talán valaki éppen e hézagos sorokat olvasva kezd neki következő tanulmánya megírásának, tovább bővítve a kutatási terület színes irodalmát.

Adatbázisok (magyar és külföldi)

- Inscriptiones Album Amicorum* (IAA), szerk. Latzkovits Miklós, Szeged, 2003–2026, DOI: 10.14232/iaa, <http://iaa.bibl.u-szeged.hu/index.php?page=home>
- Repertorium alborvm amicorum* (RAA): *Internationales Verzeichnis von Stammbüchern und Stammbuchfragmenten in öffentlichen und privaten Sammlungen*, ed. Herner Wilhelm SCHNABEL, Erlangen – Nürnberg, 1998 – 2026, <https://raa.gf-franken.de/de/startseite.html>
- Stammbücher der Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen*, <https://sub.sammlungen.uni-goettingen.de/stammbucher/>
- Album Amicorum of the 16th-17th Centuries*, in *History of the book: Resources and References*, https://hob.gseis.ucla.edu/Resources/Knipprath_Reference.html
- Collectie alba amicorum van de Koninklijke Bibliotheken*, <https://www.kb.nl/onderzoeken-vinden/bijzondere-collecties/alba-amicorum>

Felhasznált források

- MARKÓ Anita, *Hálózatok a 16–17. századi album amicorumokban: Az 1500 és 1700 közötti hungarika jellegű emlékkönyvbejegyzések hálózatelemzése az Inscriptiones Alborvm Amicorum adatbázis alapján*, in *Digitális Bölcsészet*, 1 (2018), 55–82, <https://doi.org/10.31400/dh-hun.2018.1.152>
- PÁPAI PÁRIZ FERENC európai peregrinációjának emlékkönyve (1711–1726), <https://www.studiolum.com/en/ppf-hun.htm>
- Régi és új peregrináció, Magyarok külföldön, külföldiek Magyarországon*, ed. BÉKÉSI Imre, JANKOVICS József, KÓSA László, NYERGES Judit, Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság, Scriptum Kft., Budapest–Szeged, <https://mek.oszk.hu/06300/06387/>
- ZSENGELLÉR József, *A legkorábbi magyar vonatkozású album amicorum-bejegyzés és héber köszöntővers*, in *Irodalomtörténeti Közlemények* 128 (2024): 5, 640–648, doi: 10.56232/itk.2024.5.06.
- HEGYI Ádám, *Album amicorum, Peregrináció*, in *RefWiki: Református Online Enciklopédia*, https://refwiki.kre.hu/index.php?title=Album_amicorum, <https://refwiki.kre.hu/index.php?title=Peregrin%C3%A1ci%C3%B3>

WINKLER ANNA
Evangélikus
Országos Gyűjtemény, Könyvtár

